

МЕТОДИ ОЦІНКИ ДОСТОВІРНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Державний університет «Житомирська політехніка»

Анотація. Кількісні дані є основою для проведення якісного аналізу (інтерпретації) фінансової звітності, однак не завжди можливим є кількісне вимірювання її якісних характеристик. Встановлено, що до основних якісних моделей оцінки достовірності фінансової звітності, які дозволяють вчасно і з мінімальними витратами виявляти факти шахрайських дій, слід відносити наступні: модель Хілі, модель Деанжело, модель Джонса, галузева модель, модифікована модель Джонса, модель Беніша (M-score), маржинальна модель, модель Дечоу (F-score), модель Роксас, модель Монт'є.

Ключові слова: фінансова звітність; достовірність; фальсифікація; шахрайство

METHODS OF ASSESSING THE RELIABILITY OF FINANCIAL STATEMENTS

Abstract. Quantitative data is the basis for conducting a qualitative analysis (interpretation) of financial statements, but it is not always possible to quantify its qualitative characteristics. It is established that the main qualitative models for assessing the reliability of financial statements, which allow timely and minimal costs to detect fraud, include the following: Healy model, DeAngelo model, Jones model, industry model, modified Jones model, Beneish model (M-score), marginal model, Dechow model (F-score), Roxas model, Montier model.

Keywords: Financial Statements; certainty; falsification; fraud

Фінансова звітність – це інформаційне джерело даних для різних груп користувачів, в тому числі для тих хто має наміри інвестувати в дану компанію чи будувати з нею співпрацю в майбутньому, тому впевненість інвесторів, кредиторів, клієнтів, податкових органів в достовірності даних фінансової звітності виступає запорукою стабільного функціонування підприємства. Але в сучасних умовах господарювання різні схеми шахрайств можуть супроводжувати організацію бухгалтерського обліку та відповідно складання звітності. Такі шахрайські дії спрямовані на те, щоб в фінансовій звітності був «зручний» результат, що з огляду на причину (заниження чи завищення фінансових результатів) спричиняв «необхідну» реакцію з боку користувачів.

Бажання управлінців чи інших керівників підприємства втілювати задумане в реальність, навіть за умови того, що реальний стан речей плачевний, реалізуються через схеми подання даних звітності в потрібному світлі. Дійсно не всі такі схеми будуть виявлені та розсекречені, але досвід таких гігантів в бізнесі як «Enron» та «WorldCom» засвідчує, що навіть такі світові лідери не змогли тримати під контролем скандали, пов'язані з їх недостовірною фінансовою звітністю. А аудиторські компанії, що підтверджували достовірність їх звітності постраждали не менше ніж самі компанії.

Під ризиком фальсифікації фінансової звітності слід розуміти ймовірність викривлення даних фінансової звітності за наявності певних передумов [75, с. 41]. До обставин, що сприяють появі ризиків недобросовісних дій, відносяться: відсутність організації контролю з метою запобігання фактам корупції; відсутність ефективних механізмів контролю з метою запобігання ризиків недобросовісних дій в сфері матеріально-технічного забезпечення; відсутність оцінки надійності та репутації партнерів по бізнесу; посилення фінансового тиску на компанії, що, в свою чергу, мотивує недобросовісні дії в сфері залучення позикових коштів; спотворення фінансової інформації, а також інформації, яка не знаходить відображення у фінансовій звітності, користувачами якої є регулюючі органи.

Наразі існують методики щодо виявлення високої ймовірності факту, що фінансова звітність є фальсифікованою. Такі методики в своєму становленні та розвитку пройшли еволюцію, що засвідчують продемонстровані моделі (табл. 1).

Це не вичерпний перелік моделей та їх вдосконалених версій. І як підсумок аналізу методик, що базуються на основі кількісного вимірювання якості фінансової звітності, зазначимо, що кількісні дані є основою для проведення якісного аналізу (інтерпретації). Не завжди можливим є кількісне вимірювання якісних характеристик об'єкта. Так, рівень зрозумілості інформації, яка міститься у

фінансовій звітності, на відміну від достовірності, не може бути оцінений за допомогою засобів економіко-математичного моделювання або статистичного аналізу. Розв'язати цю проблему можна за допомогою якісних методів оцінювання.

Таблиця 1

Аналіз літературних джерел щодо основних моделей (методів), які пропонуються до використання в процесах виявлення достовірності фінансової звітності

Назва моделі/методу		Рік	Автор/Автори
Українською	Англійською		
Модель Хілі [1]	The Healy Model	1985	П.М. Хілі
Модель Деанжелло [2]	The DeAngelo Model	1986	Л.Е. Деанжелло
Модель Джонса [3]	The Jones Model	1991	Дж. Джонс
Галузева модель [4]	The Industry Model	1991	П.М. Дечоу, Р.Г. Слоан
Модифікована модель Джонса [5]	The Modified Jones Model	1995	П.М. Дечоу, Р.Г. Слоан, А.П. Свіні
Модель Беніша [6]	M-score	1999	М.Д. Беніш
Маржинальна модель [7]	Margin model	1999	К.В. Пізнелл, П.Ф. Поуп, С. Янг
Модель Дечоу та Дічева [8]	The Dechow and Dichev Model	2002	П.М. Дечоу, І.Д. Дічев
Глибинний аналіз даних [9]	Data Mining	2007	Е. Кіркос, Ч. Спатіс, Я. Манолопулос
Модель Дечоу [10]	F-score	2008	П.М. Дечоу, В. Джі, С.Р. Ларсон, Р.Г. Слоан
Метод опорних векторів з фінансовим ядром [11]	Support Vector Machine with financial kernel	2010	М. Чечіні, Х. Айтуг, Г. Келер, П. Патхак
Модель Роксас [12]	The Roxas Model	2011	М.Л. Роксас
Модель Монтґе [13]	C-score	2014	Дж. Монтґе

Отже, слід зазначити, що заінтересованим особам потрібні інструменти, які дозволяють їм вчасно і з мінімальними витратами виявляти факти шахрайських дій на основі даних фінансової звітності. І аналітичні дослідження сприяли появі таких моделей як модель Хілі, модель Деанжелло, модель Джонса, галузева модель, модифікована модель Джонса, модель Беніша (M-score), маржинальна модель, модель Дечоу (F-score), модель Роксас, модель Монтґе тощо. Дані моделі постійно доопрацьовуються шляхом додаткових апробацій та перевірок. Їх умовно можна поділити на ті, що оцінюють ймовірність наявності викривлень в показниках фінансового результату (виручки та прибутку), і моделі, які орієнтовані на виявлення ознак викривлень в статтях балансу (ассруалс, чи «нарахуваннях»). Також такі методики класифікують на ті, що передбачають кількісне або якісне оцінювання, або ті, що поєднують обидва види оцінювання.

Поряд з цим слід відзначити, що однією з найпоширеніших моделей оцінки достовірності фінансової звітності є модель Беніша, яка була створена в 1999 році. Дана модель виступає інструментом для розуміння стейкхолдерами компанії ймовірності того, чи є дана компанія маніпулятором щодо власної звітності чи немає підстав для таких тверджень. Розрахунки за Бенішем можуть дати впевненість до 76 % правильності отриманих результатів щодо висновків достовірності фінансової звітності. Дана модель може бути апробована і на прикладі вітчизняних підприємств, адже модифікація необхідних розрахунків забезпечена відповідною інформацією з звітності, що складається українськими підприємствами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Healy P.M. The effect of bonus schemes on accounting decisions // Journal of accounting and economics. 1985. Vol. 7(1-3). P. 85-107.
2. DeAngelo L.E. Accounting numbers as market valuation substitutes: A study of management buyouts of public stockholders // Accounting Review. 1986. Vol. 61. Issue 3. P. 400-420.
3. Jones J. Earnings management during import relief investigations // Journal of Accounting Research. 1991. Vol. 29. Issue 2. P. 193-228.
4. Dechow P.M., Sloan R.G., Sweeney A.P. Detecting earnings management // The Accounting Review. 1995. № 70(2). P. 193-226.

5. Dechow P.M., Sloan R.G. Executive incentives and the horizon problem: An empirical investigation // Journal of accounting and economics. 1991. Vol. 14, Issry 1. P. 51-89.
6. Beneish M. D. The detection of earnings manipulation // Financial Analysts Journal. 1999. Vol. 55, No. 5. P. 24-36.
7. Peasnell K.V., Pope P.F., Young S. Detecting Earnings Management Using Cross-Sectional Abnormal Accruals Models [Електронний ресурс]. Working paper draft, 1999. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/2598163_Detecting_Earnings_Management_Using_Cross-Sectional_Abnormal_Accruals_Models
8. Dechow P.M., Dichev I.D. The Quality of Accruals and Earnings: The Role of Accrual Estimation Errors [Електронний ресурс] // Accounting Review. 2002. Vol. 77. P. 35-59. Режим доступу: <https://cutt.ly/YfX6Obg>
9. Kirkos E., Spathis Ch., Manolopoulos Ya. Data Mining Techniques for the Detection of Fraudulent Financial Statements // Expert Systems with Applications. 2007. Vol. 32. P. 995-1003.
10. Dechow P.M., Ge W., Larson C.R., Sloan R.G. Predicting material accounting misstatements // Contemporary Accounting Research. 2008. Vol. 28. № 1. P. 17-27.
11. Cecchini M., Aytug H., Koehler G., Pathak P. Detecting Management Fraud in Public Companies // Management Science. 2010. Vol. 56. № 7. P. 1146-1160.
12. Roxas M.L. Financial Statement Fraud Detection Using Ratio and Digital Analysis [Електронний ресурс] // Journal of Leadership, Accountability and Ethics. 2011. Vol. 8 (4). P. 56-66. Режим доступу: <http://www.na-businesspress.com/JLAE/Roxas84Web.pdf>
13. Montier J. Who Is Cooking the Books – The C-Score via Value Investing Insight // Value Walk. 2015. April 16. URL: <https://www.valuewalk.com/2015/04/james-montier-who-is-cooking-the-books-the-c-score/>

Вигівська Ірина Миколаївна, к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку, Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, virina1407@gmail.com.

Барчак Тетяна Петрівна, аспірант 3го року навчання спеціальності 071 «Облік і оподаткування», Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир.

Vyhivska Iryna Mykolayivna, PhD, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Information Systems in Management and Accounting, Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, virina1407@gmail.com.

Barchak Tetyana Petrivna, post-graduate student of the 3rd year of specialty 071 «Accounting and Taxation», Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr.